

Čertovka –rádil zde v minulosti čert?

Bílovice nad Svitavou jsou známy mnohými zajímavostmi - asi nejznámější je Liška Bystrouška, vznikem tradice Vánočního stromu, pobytem mnoha známých osobností české kultury. V minulosti šlo o oblíbené výletní místo - předměstské osídlení Brna, lemující údolí Svitavy.

Čertovka je tajemný název lokality, která je skryta v hustém, převážně borovém lese, v těsném sousedství sídliště na Polance. Jen pohled na podrobnou mapu nám ukazuje jakýsi obrazec - reliéf, který nám při trošce fantazie může svým tvarem připomínat gigantickou stopu (čertova) pařátu. Údolíčka zde vedou dolní částí úbočí Polanky od údolí Melatína, začínají blízko nad domy ve střední části Husovy ulice. Vidíme zde stále patrné pozůstatky tohoto zjevně nepřírozeného útvaru. Jedná se o souběžné rýhy v lese v prudkém svahu, které pokračují na mírnějším vyšším úbočí a končí na úrovni bývalé hájenky. Netroufáme si odhadnout, zda se jedná o stopy po stahování dřeva z lesa Občiny a za nimi ležícího polesí, nebo zda se jedná o tzv. šurfy, jak jsou v dnešní české terminologii nazývány povrchové štoly, čemuž by mohly některé detaily jejich průběhu nasvědčovat. Samotný název, dnes již skoro zapomenutý, nemůže však nevzbudit pozornost, stejně jako samotné stopy lidské činnosti.

Čert (*čort* v jiných slovanských jazycích), staročesky **črt**, je démon pocházející z předkřesťanské slovanské mytologie. Čert se v křesťanské teologii nevyskytuje. Neobvyklé přírodní útvary – skály, balvany, průrvy, jeskyně – taková místa jsou v pomístních jménech spojována s přítomností čerta.

Čert se v pomístních názvech vyskytuje často, a také na Brněnsku je dosti hojný. Nedaleko od Bílovic – na Šumbeře - tam svoje stopy podle pověsti čert zanechal. Taky ve Velkém Brně, tj. v současném velkoměstě, se vyskytuje několikrát. Máme zde dvě lokality se jménem Čertův mlýn – stále stojící, dnes již novostavbu nad výpustí ze zaniklého (vypuštěním a jiným využitím) Nového rybníka na katastrálním území Králova Pole. Tento mlýn nese jméno původního majitele, s největší pravděpodobností potomka původně německého rodu Taiffelů, Toiffelů apod., který se ve středověku přistěhoval do Brna, zde si jméno počestil překladem na Čert (a v 18. stol. se zpětně poněmčil, ale jen přepisem na Tschert apod.). Majitel tohoto mlýna byl po Bíle hoře zřejmě tajným evangelíkem, takže zjevná pomlouvačná pověst o jeho černokněžnictví se dostala i do sbírek brněnských pověstí. Další Čertův mlýn stával hned pod vyústěním potůčku Čertovka, pramenícího pod dnešním areálem Campusu v Bohunicích, od sedmdesátých let 20. st. zatrubněného. Na malém pahrbku nad zaniklým mlýnem je dnes lanová dráha. S tímto mlýnem jsou spojeny pověsti o draku a o vodníku spolu s tradicemi o utopených.

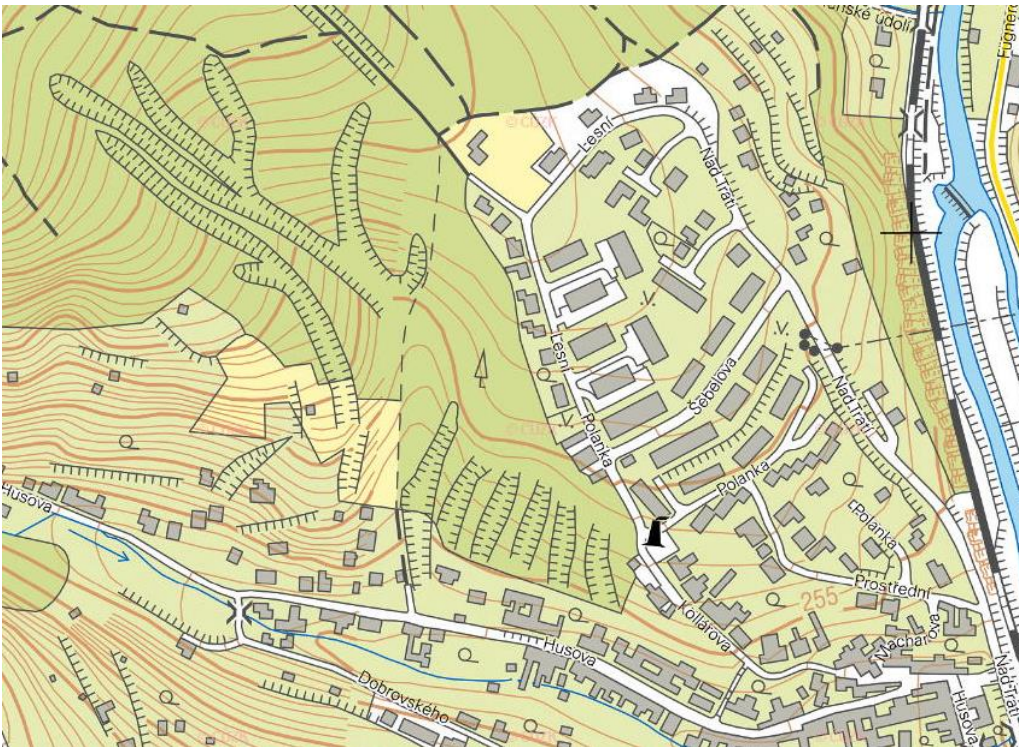
Dále můžeme vzpomenout Čertův hrad (někdy hrádek) u Olomučan, se kterým jsou spojeny hrůzostrašné pověsti o zamordovaných pannách a o působení ďábla. Tyto tradice s oblibou přejímá vlastivědná i turistická literatura. Neznámou skutečností je, že původním majitelem, ne-li stavebníkem (?) byl husitský vladyka Čert z Bořitova, kterému patřila i dnešní Svatá Kateřina (existují úvahy, že původní název mohl být odvozen od katarů ve smyslu kacířů; rovněž stavebně historický průzkum přinesl poznání, že sakrální prostory onoho nádherného kostelíka byly přizděny k původní stavbě až v druhé fázi jeho stavby v následujícím století, což otevřelo možnost úvaze, zda se nejednalo původně o tvrz.

Pro bílovickou Čertovku je zajímavou obdobou hájek Čertovka mezi Bedřichovicemi a Šlapanicemi, který se nazývá též Malý hájek. Je v oblasti plné celé řady zajímavých pověstí, které se však bezprostředně k názvu hájku nevztahují. Ale nedaleká stráž s teplomilnou květenou se nazývá Andělka. Ty dva názvy by mohly mít mezi sebou souvislost.

I když jsme zde uvedli jisté podobnosti v názvech, k vysvětlení „čertových“ brázd na Polance to zatím nevedlo. Výklad vycházející z představy čerta, který svými drápy z nějakého důvodu (ze vzteku?) podrápal úbočí kopce, jeví se nám ale jako

nejpravděpodobnější. Nelze však vyloučit, že název je pozůstatkem po někom jménem Čert (nebo některou variantou německého Teuffel), kdo zde v zapomenutých dobách podnikal – v hornictví či uhlířství nebo těžbě dřeva, v tom případě zřejmě stavebního.

Jindřich Rácek, Zdeněk Mrkos

Gigantická stopa čertova pařátu v levé horní části mapky
Mapový podklad © Český úřad zeměměřický a katastrální, www.cuzk.cz